

RÓMA
SZOLGÁLÓ
LEÁNYA

Péntek Imre

Regényes utazás
az „európai
kultúrkörben”Kabdebő Tamás:
Róma szolgáló leánya

A nyugati emigráció irodalmi termése szakadatlanul áramlik be a hazai könyvkiadásba. Mintha kiapadhatatlan lenne ez a forrás, újabb és újabb szerzők jelentkeznek, nem szólva arról, hogy a már ismert írók-költők, irodalomtörténészek is gyarapítják e sort, s jelentős életművek várnak feldolgozásra. Hiába, a több évtizedes lemaradást nehéz behozni. De hogy ne csak rébuszokban beszéljünk, gondoljunk Határ Győző, Makkai Ádám, Ferdinandy György, Papp Tibor, Major-Zala Lajos újabb kötetekre. (S akkor még nem említettük az alig ismert, idegen nyelven – franciául, angolul – publikált köteteket.) Nos, e jeles társaságba tartozik az Írországbán élő Kabdebő Tamás is, akinek sokoldalú munkásságát nehéz számba venni. Ha valaki mégis képet akar alkotni erről szerteágazó irodalmi-történeti, műfordítói és művészettörténeti pályáról, akkor lapozza fel Kórácz Mária Bibliográfiáját, melyet 1999-ben jelentetett meg az Argumentum Kiadó. A nagyobb szabású vállalkozásokat tekintve a három kötetes Danubius Danubia folyamregény (Árapály; Pezsdülés; Forrás) zárja a szépirodalmi publikációkat, a műfordítás tekintetében kiemelkedő vállalkozás az A for Attila: an ABC of poems by József Attila (Attilával kezdjük: József Attila versek angol ABC sorrendben) című műfordításkötet, a részvétel a Csodaszarvas nyomában című, angol nyelvű magyar költői antológiában, vagy a mai ír irodalom bemutatása. A cikkek, tanulmányok zavarba ejtő bősége mind-mind arra szolgál, hogy a magyar irodalom értékeit közvetítse az angol nyelvterületen. S a bibliográfia lezárása óta újabb művek láttak a napvilágot: a Történetesen 26 című novellaválogatás, Érettségi címmel egy ifjúkori regény, A hal(l)ottakról jót vagy semmit! tanulmányaiból ad válogatást, a 2004-ben megjelent Róma szolgáló leánya című mű a művészettörténet értékeire fogékony író regényes úti kalauza az „örök város” reneszánsz és barokk historiájában.

Főhőse – Barta Margit – nő. Nos, ebben az esetben is érvényes a Falubert-i kijelentés: Bovaryné – az én vagyok. Kabdebő Tamás író bravúrja, hogy képes hitelesen megrajzolni egy kislányból nővé alakuló lélek rajzát,

személyiségét. Akinek már gyermekkorában kialakul vonzalma az olasz nyelv, s Róma műkincsei iránt. Bár a regény egyes szám egyes személyben íródott, de cseppet sem érzélgős, vallomások, sőt, a naplók és levelek kissé tárgyilagosabb megközelítései – beépülve a szövegbe – még inkább szolgálják a visszafogott hangot. S még egy érdekes szál: Stendhal Római naplója (1827–29) – mint római úti kalauz – végig átszövi a regényt, idézeteket is felhasználva érdekes szembesítésekre, felismerésekre ad alkalmat.

A kiindulópont, az alapélmény (mint annyiszor): az 1956 utáni emigráns sors. S persze, az előzmények megvilágítása, miért is távozik egy 16 éves lány – aki „aktívan” nem vett részt a forradalomban – rokonainak, barátainak, hatására az országból. A szülők korai halála, 1945-ben bombatámadás áldozataivá válnak, a nagyszülők konzervatív nevelése, a tenisztanár, Bozambó drasztikus erőszaktétele, „Ózseni” néni fantasztikus műkincsei, köztük egy Rafael -mű nyomán készült, korabeli metszet. És kis a kis, határon átmenekülő csoport – Sass Jakab, szerelme, a festőnek készülő Dalma és Margit – Angliát választja tanulási és letelepedési helyül. Barta Margitnak szerencséje van. Egy Philippa Winterbottom nevű, Oxfordban élő muzeológus, idős hölgy veszi magához, aki gondoskodik nem csak a középiskolás tanulmányok folytatásáról, hanem pótanyai szerepet is vállal. A „fejlődésregény” etapjai bontakoznak ki a regény lapjain, a vizsgák, az iskolatársak és szülei, „környezetrajza”, az első szerelem érintései. Mi több: a nagy szerelem sem kerüli el Margitot, Felkay Tibor orvostanhallgató személyében. Hogy aztán tragikusan (rejtélyesen) – valószínűleg Tibor öngyilkosságával – véget érjen ez a minden ízében tartalmas kapcsolat. Bepillantást nyerünk a művelt, tudós arisztokrácia köreiből – iskolatársa, Fiona révén -, s 1958-ban megtörténik a csoda, az első találkozás: az imádott várossal, Rómával. Philippa Winterbottom asszony – egy oxfordi kiállítás előkészítéseként – Rómába utazik, s magával viszi Margitot is. A kaland, az ismerkedés – Stendhal naplója nyomán történik. Ezek a művészettörténeti felfedező utak – elsőként a Santa

Maria della Vittoria templomában lévő Avilai Szent Teréz, Bernini szobrának megtekintése, a Santa Maria degli Angeli temploma, melyet Diocletianus fürdőjének egy csarnokából alakítottak ki, és sok-sok más szobor, templom, festmény – már egy művészettörténeti utazás a múltba, átszöve a stendhali reflexiókkal. Az interlúdium (közjáték), a visszatérés után Lendvay Tiborral, ismét az emberi-érzelmi motívumokat hozza előtérbe, a szerelmesek veszekedését és végleges elszakadását. Hogy aztán ismét egy csodás fordulat következék: Dalma festménye első díjat nyer egy római kiállításon. Így tudnak ők – Jaksi és Dalma, friss házasokként – áttelepülni Rómába. Ez már egy új korszak – Margit életében is. S az újabb római vakáció immár Rafael jegyében zajlik, Sass Jakab utazási irodájának alkalmazottjaként. A „minőségi turizmus” azt jelentette, hogy egy kis, Rafael művei iránt érdeklődő amerikai csoportot kell Margitnak több napon át vezetnie, a művész műveinek helyszínére. Ismét egy művészettörténeti utazás, telítve korabeli adalékokkal, anekdotákkal, stendhali megfigyelésekkel, hogy minél mélyebbre hatoljanak Rafael festészetének titkaiba. (Az olvasónak kedve támad egy római utazáshoz, vagy ha erre nincs (hirtelen) módja, hát föllapozni egy Rafael-albumot.) S jön az újabb (szerelmi-szakmai) kapcsolat Pietro Gaddival, a szobrász-péklegénnyel. Egyre szorosabbra szövődnek a „római szálak”, a következő, Michelangeló-t középpontba állító fejezetben már szinte egyenlő hangsúlyt kap a művész alkotásainak „becserkészése”, főként a Sistina-é és a Pietro-val való együttlétek lebonyolítása. A főhősnő végre megszerzi olasz tanári diplomáját, és újabb dilemmák elé kerül. Tartós lehet-e kapcsolata az amatőr szobrász Pietroval? Nem csak a fizikai távolság áll köztük – Róma és Oxford között -, hanem a szellemi is, hiszen sikerei ellenére csak egy műkedvelővel van dolga. Az újabb római tartózkodás alatt – melynek középpontjában Bernini szobrászata áll – azonban minden tisztázódik, némi fordulatok, félreértések után a szerelmesek útjából elhárulnak az akadályok...Sőt, Pietro szobrászati sikerei odáig jutnak, hogy szabadúszó lehet, odahagyva a pékséget... Az is része a fordulatoknak, hogy nem Margit költözik Rómába (ahogy mindig szeretett volna), hanem Pietro Angliába, előbb Oxfordba, majd esküvőjük után Londoban telepednek meg. S közben néhány főúri megrendelés-növeli Pietro szobrászi önbizalmát, címereket és állatszobrokat farag a hertfordshieri és berkshieri birtosoknak. S amikor sikerül rózsaszínű márványból kifaragnia a repülő és vízre érő íbiszpárt, végleg befutott a szakmában. S Margit végre beteljesíti álmát: megszerzi művészettörténeti diplomáját. A hetvenes évektől már a hazai kapcsolatok is egyre rendezettebbek és intezivebbek: a nagyszülők halálával Margit öröklé a

Maros utcai lakást, aki ebben másolatkollekciónak helyezi el. A klasszikus másolatgyűjtemény gyarapítása mind inkább foglalkoztatja, immár a közép-európai régióra is kiterjesztve, többek magyar szakmai közreműködésével folytatódik a munka. Egy súlyos baleset szakítja meg a már mind kiegyensúlyozottabb életvitelt: Pietro, egyik domborművének készítése közben, bal kezének három ujját lefűrésze. Egy szobrász számára ez tragikus, hiszen a mintázáshoz, a szobrász szerszámok használatához nélkülözhetetlenek a lemetélt ujjak. Azonban Margit hihetetlen empátiája átsegíti a lelki krízisen, s baráti közreműködéssel – a vörös íbiszek benevezésével – egy nemzetközi szobrászversenyen második díjat nyer. Ez visszaadja önbizalmát, újra dolgozni kezd. A folytatás a rendszerváltás utáni Magyarországon teljesedik ki: Margit hazaköltözik a budai lakásba, s Pietro Szentendrén készít terrakotta állatfigurákat. A budapesti állatkert számára.

A 2000-ig futó cselekmény tehát nyugvópontonra jut. Az emigráns hazatérhet abba az országba, ahonnan – talán könnyelműen, a diktatúra kényszerei elől menekülve – ifjan távozott. Úgy tűnik, az utolsó fejezetek túl nagy ugrásokkal haladnak a végkifejlet felé, némileg hiányérzetet keltve. A római „idegenvezetések” részletező leírását laza epizódok füzére váltja fel. De végül is ez sem zavaró: betekintést kapunk a magas kultúra – a régészet, a művészettörténet és az irodalom régióiba, abba az európai kultúrkörbe, ahonnet hosszú ideig ki voltunk rekesztve. S a „hálátlan” emigránsnak, Barta Margitnak – akár csak Kabdebó Tamásnak, mihielyt lehetősége nyílik – nem jár máson az esze, mint azon: hogyan hasznosulhatna Magyarországon mindaz, amit megtanult, megismert. Hogyan közvetíthetne új, befogadó és régi, anyaországa között. Ezt megértő, toleráns, közvetítő magatartást – emberi és kulturális értelemben is - nem lehet eléggé értékelni. Az újabb művek között nem említettük a Summa summarum – Kabdebó Tamás számozott versei című (kétnyelvű) kötetet. Ennek 100. versében (A pálca eltöri Posperót) találjuk a következő sorokat:

ii.

„Örködő apából örömapa lettem
Sirályok mint évek szálltak el felettem
Utóbb a száműzetést is elfeledtem
s a visszatérés manáját eszegettem...”

Aligha kívánhatunk mást: Kabdebó Tamás sokáig eszege a „visszatérés” manáját, s még sok hasonló opusszal lepje meg – magát – és az olvasóközönséget.

(h21 – hungarus kiadó)